

BEVEZETŐ AZ ÉVFOLYAM ANYAGÁHOZ

A megújult 3. osztályos református hit- és erkölcstan taneszközrendszer koncepciója és használata

A 2026/2027-es tanévtől a 3. évfolyamos taneszközrendszer munkáltató tankönyvi formában jelenik meg. A változás nem pusztán a korábbi tartós tankönyv és munkafüzetek szerkezeti összevonása. A bibliai–tananyagi gerinc és az év központi teológiai üzenete nagyrészt megmaradt, ugyanakkor a feldolgozás módja tudatosabban integrálja a gyermek tapasztalatait, az érzelmi és kapcsolati tanulást, a cselekvő alkalmazást és a hitbeli jelentésalkotást.

I. AZ ÉVFOLYAM TEMATIKÁJA: A SZABADÍTÓ ISTEN SZERETETÉBEN

A harmadikos hittanos év központi témája továbbra is a szabadítás. A gyermekek az Ó- és Újszövetség történeteiben olyan Istennel találkozhatnak, Aki megszólít, vezet, gondoskodik, határokat ad, szabadít, megbocsát és új kezdetet készít. Az évfolyam anyaga arra hívja a gyermekeket, hogy Isten szabadító szeretetét ne csupán bibliai ismeretként, hanem a saját életüket értelmező és formáló valóságként ismerjék fel.

A 8–10 éves gyermek számára a szabadság elsődlegesen konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik: ahhoz, hogy mit tehet szabadon, mikor érez korlátozást, milyen szabályok között él, mikor tud dönteni, illetve mikor érzi magát kiszolgáltatottnak vagy tehetetlennek. A tanév bibliai történetei ezekhez az életközeli tapasztalatokhoz kapcsolódva mutatják meg, hogy a bibliai értelemben vett szabadítás nem korlátlanyságot jelent, hanem Istenhez kötött szabadságot, amelyben az ember biztonságot, irányt és új lehetőséget kap.

A törvény és az evangélium egyensúlya ezért az egész évfolyamon meghatározó. A szabályok, a Tízparancsolat, a tettek következményei és a felelősség kérdései nem választhatók el Isten megelőző kegyelmétől, elfogadó szeretetétől és megbocsátásától. A gyermek számára fontos tapasztalat, hogy a keresztyén hit nem egyszerűen helyes viselkedési szabályok rendszere: Isten cselekvése és kegyelme megelőzi az ember választát, és ebből a kapcsolatból fakadhat a felelős, másokra figyelő élet.

Az év fő tematikai egységei

Bevezető órák: A református identitás, a Biblia és az Istenről való beszéd alapozása után a szabadság–szabadítás fogalompar vezet be az év központi témáját.

Isten megszabadít: Mózes történetén keresztül a gyermekek Isten megszólító, elhívó és szabadító cselekvésével találkoznak. A történetekhez a bátorság, a következmények, a küldetés, a hála és az imádság témái kapcsolódnak.

Úton az Ígéret Földje felé – csodák a pusztában, bizalom és életet védő szabályok: A pusztai vándorlás történetei Isten gondviselésére, a bizalomra és a közösséget védő rend jelentőségére irányítják a figyelmet. A Tízparancsolat nem önmagában álló szabálylista, hanem a szabadító Istennel való kapcsolat keretében jelenik meg.

Jézus Krisztus megszabadít: Jézus gyógyító, helyreállító és elfogadó tettei a testi-lelki egészség, az együttműködés, az aggodalom és ráhagyatkozás, a változás, az értékség, a másokra figyelés, a bűnbánat és megbocsátás témáit bontják ki.

Ünnepeljünk együtt!: Az ünnepi leckék a szabadítás ívét az egyházi év eseményeiben teszik láthatóvá. Az ismert ünnepekhez új nézőpontok és a korábbi tananyag felidézésének lehetőségei kapcsolódnak.

II. A MEGÚJULT TANESZKÖZRENDSZER

A 2026/2027-es tanévtől a 3. évfolyam számára két munkáltató tankönyv készült. A tanuló az oktatási helyzetének megfelelő változatot használja: az állami iskolai/gyülekezeti hittanoktatás számára készült kötetet, illetve az egyházi iskolai változatot. A két könyv azonos bibliai–teológiai törzsanyagra épül, de az egyházi iskolai változat a nagyobb óraszámhoz igazodva több kiegészítő olvasmányt és feldolgozási lehetőséget tartalmaz.

Szempont	Állami/gyülekezeti változat (TKGY)	Egyházi iskolai változat (TKEI)
Alapforma	munkáltató tankönyv	munkáltató tankönyv
Tananyagi gerinc	azonos törzsanyag	azonos törzsanyag
Kiegészítő olvasmányok	válogatott, koncentráltabb anyag	több olvasmány és kiegészítő feldolgozás
Használat	az adott óraszámhoz és csoporthoz igazítható	a magasabb óraszámhoz tágabb választási lehetőség

Mit jelent a munkáltató tankönyvi forma?

A korábbi rendszerben a tartós tankönyv és a munkafüzet eltérő funkciókat hordozott. A megújult könyvben a bibliai történet, az értelmezést segítő szöveg, a képi világ, az egyéni vagy közös feladat, a személyes reflexió és az alkalmazás egy tanulási folyamat részeként jelenhet meg.

A gyermek így nem csupán olvasója vagy hallgatója a tananyagnak, hanem aktív résztvevője a feldolgozásnak: jelölhet, választhat, rajzolhat, írhat, rendszerezhet, párosíthat, beszélgethet, együttműködhet, mozgással vagy dramatikus elemmel dolgozhat. A könyvbe épített feladatok egy része tanórai közös munkára, más része önálló feldolgozásra, ismétlésre vagy otthoni elmélyítésre is alkalmas.

Fontos azonban, hogy a munkáltató jelleg nem jelent „kitöltendő feladatlapot”. A feladatok lehetőségek. Nem cél valamennyi feladat elvégzése. A hittanoktató feladata, hogy a csoport életkora, előzetes tudása, lelki-szociális helyzete, az órakeret és a tanulási cél alapján válassza ki a megfelelő feldolgozási utat.

Kulcs gondolat: A munkáltató tankönyv és a kapcsolódó óraterv-javaslat nem előre rögzített, kötelező óravázlat, hanem választási lehetőségeket kínáló tanulási környezet. A hittanoktató szakmai döntése továbbra is meghatározó.

Digitális és kiegészítő tanulási elemek

A munkáltató tankönyvekben közvetlenül elérhető digitális kapcsolódások – például QR-kódos interaktív feladatok – is megjelennek. Ezek használhatók közös órai tevékenységként, differenciáló feladatként vagy otthoni elmélyítéshez, mindig az intézmény eszközhasználati szabályaihoz és a gyermekek életkorához igazodva. A digitális elem nem öncélú: akkor szolgálja a tanulást, ha valóban hozzáad a történet megértéséhez, a gyakorláshoz vagy az ismétléshez.

III. A MEGÚJÍTÁS PEDAGÓGIAI ÉS VALLÁSPEDAGÓGIAI HANGSÚLYAI

A korábbi tankönyvcsaládban is jelen volt a gyermek tapasztalatainak bevonása, az érzelmi nevelés és a gyakorlati alkalmazás. A megújítás ezért nem a korábbi koncepció megtagadása, hanem annak továbbfejlesztése: ezek az elemek most következetesebben, közvetlenebbül és a munkáltató tankönyv szerkezetébe integrálva jelennek meg.

A megújítás során a beérkezett hittanoktatói visszajelzések, a tanítási tapasztalatok és a mai – az Alfa generációhoz tartozó – 8–10 éves gyermekek tanulási és életvilágbeli sajátosságai egyaránt szempontot jelentettek.

1. A bibliai történet és a gyermek életvilágának szervezettebb kapcsolata

A feldolgozásban a bibliai történet nem lezárt múltbeli eseményként jelenik meg, hanem olyan történetként, amely kérdéseket nyit a gyermek saját tapasztalatai felé. A cél nem az, hogy minden témához személyes, mély önfeltárást kérjünk, hanem hogy a gyermek a számára biztonságos mélységben kapcsolódhasson: felismerhessen érzéseket, helyzeteket, döntési pontokat és erőforrásokat.

Felépítésében, logikájában a következővel találkozhatunk:

A nyílnak a folyamatos oda-vissza hatást jelzik.

2. Érzelmi és kapcsolati feldolgozás

A harmadikos gyermek egyre jobban képes megnevezni és differenciálni saját érzéseit, valamint gondolkodni arról, mi történik vele egy-egy helyzetben. A tananyag ezért tudatosabban ad teret olyan témáknak, mint a félelem és aggodalom, a düh és következményei, a szégyen és büntudat megkülönböztetése, az értékesség, az együttműködés, a segítségkérés, a megbocsátás és a másakra figyelés. Ezek nem a bibliai üzenettől független „pszichológiai betétek”, hanem a történetekből kibomló, hitbeli jelentéshez kapcsolódó tanulási területek.

3. A személy és a cselekedet megkülönböztetése

Ebben az életkorban különösen fontos, hogy a gyermek ne azonosítsa egész személyét egy-egy hibájával vagy rossz döntésével. A „rossz vagyok” helyett fokozatosan kialakulhat a „rosszat tettem – vállalhatom – bocsánatot kérhetek – jóvátehetem – változhatok” gondolkodási és cselekvési út. Ez nem a bűn vagy az emberi felelősség jelentőségének relativizálása, hanem életkorhoz igazított feldolgozás: a felelősségvállalás Isten megbocsátó kegyelmének és az újrakezdés lehetőségének összefüggésében jelenik meg.

4. Bizalom, segítségkérés és ráhagyatkozás

A megújult feldolgozások több helyen nemcsak a nehéz érzés vagy probléma felismerésére, hanem a megküzdés lehetséges útjaira is figyelnek. Jairus történetéhez például az aggodalom, a segítségkérés, a bizalom és a ráhagyatkozás íve kapcsolódik. A hit itt nem a félelem hiányát jelenti, hanem azt, hogy a gyermek a félelmével együtt fordulhat segítségért, és megtapasztalhatja: nem kell mindent egyedül kontrollálnia.

5. Kapcsolatosság a moralizálás helyett

Az erkölcsi nevelés nem egyszerűen szabályok közlését vagy helyes viselkedési minták számonkérését jelenti. Az új feldolgozások erősebben indulnak ki a kapcsolatból: mit veszek észre a másiktól, hogyan hat rá a viselkedésem, mikor tudok segíteni, hogyan vállalom felelősséget és hogyan lehet helyreállítani egy sérült kapcsolatot. A „Hogyan viselkedjünk másokkal?” típusú megközelítés helyett a „Figyeljünk egymásra!” nyelvezete ezt a szemléletet is kifejezi.

6. Pozitív, evangéliumi keretezés

A nehéz témák nem tűnnek el, de a feldolgozás nagyobb hangsúlyt helyez arra, milyen evangéliumi válasz kapcsolódik hozzájuk. A szegény témája például az „Isten megbocsát és elfogad engem” keretében jelenik meg: megmarad a szegény és bűntudat megkülönböztetése, ugyanakkor a fókusz a megbocsátásra, elfogadásra, felelősségvállalásra és változásra kerül. Hasonlóképpen a veszteség témája mellett hangsúlyosabban jelenik meg az aggodalom, a segítségkérés és a ráhagyatkozás; az egyházi iskolai változat ugyanakkor továbbra is teret ad a veszteségekről szóló olvasmánynak is.

7. Aktív tanulás és többféle kapcsolódási út

A konkrét tapasztalathoz, képhez, történethez, cselekvéshez és együttműködéshez kötött tanulás különösen jól illeszkedik a 8–10 éves korosztályhoz. A feladatok ezért többféle csatornát használnak: vizuális feldolgozást, mozgást, rövid írásos tevékenységet, beszélgetést, választást, dramatikus elemeket és digitális kapcsolódást. Ez egyúttal lehetőséget ad a differenciálásra is: ugyanahhoz a hitbeli tartalomhoz különböző képességű és eltérő előzetes tapasztalatokkal érkező gyermekek más-más úton kapcsolódhatnak.

IV. A KOROSZTÁLYHOZ IGAZODÓ HASZNÁLAT SZEMPONTJAI

A harmadikos gyermekek általában már otthonosabban mozognak az iskolai tanulás keretei között, ugyanakkor továbbra is nagy szükségük van a tevékenységek váltakozására, a mozgásra, a szemléltetésre és a konkrét példákra. Gondolkodásuk egyre rendezettebb, de a hitbeli és teológiai fogalmak megértését még elsősorban történetek, képek, tapasztalatok és jól megragadható élethelyzetek segítik.

Konkrétság: Az elvont teológiai fogalmakat bibliai történethez, képhez, példához és cselekvéshez kapcsoljuk.

Ritmus: Váltakozzon a figyelmet igénylő beszélgetés, az egyéni munka, a mozgás, az alkotás és az együttműködés.

Biztonság: A személyes kérdések esetén adjunk választási lehetőséget. Ne tegyük kötelezővé érzékeny családi vagy veszteségtapasztalatok megosztását.

Érzelmi nyelv: Segítsük az érzések felismerését és megnevezését, de mindig kapcsoljuk őket lehetséges cselekvésekhez, segítségkéréshez és hitbeli erőforrásokhoz.

Kapcsolati tanulás: Használjuk a páros és csoportos feladatokat nemcsak szervezési formaként, hanem az egymásra figyelés, együttműködés és felelősség gyakorlótereként.

Differenciálás: A feladatmennyiséget, a válaszadás módját és a személyes bevonódás mélységét a gyermekek és a csoport szükségleteihez igazítsuk.

Dőlt betűk: Az alfa generáció olvasási sajátosságait figyelembe véve a szó szerinti bibliai idézeteket a korábbi dőlt betűs kiemelés helyett barna színnel jelöltük, hogy a szentírási szövegek könnyebben felismerhetők és olvashatók legyenek.

V. A TANÁRI SEGÉDLET SZEREPE ÉS HASZNÁLATA

A tanári segédlet célja továbbra is a hittanoktatók, vallástanárok és lelkipásztorok munkájának támogatása. Nem kész „forgatókönyvet” ad, hanem teológiai és valláspedagógiai tájékoztató pontokat, módszertani választási lehetőségeket, feladatötleteket és differenciálási szempontokat kínál. A segédlet akkor tölti be jól a szerepét, ha segíti a pedagógust abban, hogy a saját csoportjához és a tanulási célhoz illeszkedő órát tervezzen.

A segédlet fő funkciói

- Teológiai alapvetés: a bibliai történet vagy téma fő teológiai összefüggéseinek tisztázása.
- Valláspedagógiai szempontok: annak megmutatása, hogy az adott tartalom hogyan kapcsolható a korosztály gondolkodásához, érzelmi és társas világához.
- Tanulási célok és hangsúlyok: a kognitív, affektív és cselekvéses elemek összehangolása.
- Óravázlatok és feldolgozási utak: az állami/gyülekezeti és egyházi iskolai helyzethez igazítható javaslatok.
- További ötletek: alternatív játékok, mozgásos, dramatikus, alkotó és beszélgetést segítő feldolgozások.
- A munkáltató tankönyvi feladatok használatának támogatása: javaslat arra, hogy egy-egy feladat mikor, milyen céllal és milyen formában használható.
- Kapcsolódó digitális és kiegészítő anyagok: feladatbank, ének- és zenei anyagok, digitális segédletek, valamint az RPI honlapján elérhető további eszközök.

Választás és differenciálás

A tanári segédlet és a taneszközök feladatai nem alkotnak kötelezően végrehajtandó lineáris sort. Egy adott órán kevesebb, de jól megválasztott tevékenység gyakran többet segít, mint sok feladat gyors egymásutánja. A hittanoktató szakmai feladata annak mérlegelése, hogy melyik elem szolgálja az adott csoportban leginkább a bibliai történettel való találkozást, a megértést, a hitbeli jelentés kibontását és az alkalmazást.

Különösen fontos a differenciálás ott, ahol a csoport tagjai eltérő bibliaismerettel, családi háttérrel, vallási szocializációval, figyelmi vagy tanulási sajátosságokkal érkeznek. Az állami iskolai hittancsoport és az egyházi iskola osztálya között is lehet jelentős különbség az előzetes tudásban, a rendelkezésre álló óraszámban és a közösségi keretekben. A segédlet ezért irányt mutat, de nem helyettesíti a pedagógiai diagnózist és a helyzethez illeszkedő döntést.

Érzékeny témák kezelése

A tananyag érinthet olyan témákat – például betegséget, veszteséget, félelemet, szégyent, családi nehézséget, bántást –, amelyek egyes gyermekek számára személyesen megterhelők lehetnek. A hittanóra lehet elfogadó és lelkigondozói érzékenységgű tér, de nem terápiás helyzet. A gyermeknek legyen lehetősége úgy kapcsolódni, hogy ne kelljen nyilvánosan feltárnia olyan élményt, amelyet nem szeretne megosztani. Ha súlyos vagy veszélyeztető helyzet kerül felszínre, a pedagógus az intézményi gyermekvédelmi rendnek megfelelően járjon el.

Digitális és online kiegészítők

A 3. évfolyamhoz kapcsolódó digitális tankönyv, tanári segédletek, IKT-anyagok, tanmenetjavaslatok és további segédanyagok (feladatbank, játék- és zenetár) az RPI honlapján érhetők el. A digitális tartalmak köre folyamatosan bővíthet, ezért célszerű a lecketervezés előtt a honlap aktuális évfolyamoldalát is ellenőrizni. A nyomtatott taneszköz, a tanári segédlet és az online feladatbank együtt rugalmas tanulási környezetet alkotnak.

VI. ÖSSZEFOGLALÓ: MIT SZERETNÉNK SEGÍTENI A TANESZKÖZÖKKEL?

A megújult 3. osztályos taneszközrendszer célja, hogy a gyermek ne pusztán ismereteket szerezzen Istenről és a bibliai történetekről, hanem kapcsolatba kerüljön Isten Igéjével, annak üzenetét a saját életére vonatkoztathassa, érzelmi és társas helyzeteiben is értelmezhesse, és a hit számára megélt, cselekvő valósággá és erőforrássá váljon.

A megújítás fő kulcsszavai: munkáltatás – kapcsolódás – érzelmi és szociális tanulás – bizalom és ráhagyatkozás – kapcsolatiság – differenciálás – integráció – cselekvő hit.

A taneszközök akkor szolgálják legjobban ezt a célt, ha a hittanoktató nem a feladatok teljesítését, hanem a bibliai történettel mint Istennel és az Ő Igéjével való találkozást tartja az óra középpontjában. A könyv, a segédlet és a digitális anyagok ehhez kínálnak többféle utat – a pedagógus pedig a saját csoportját ismerve választja ki azt, amelyik az adott helyzetben a leginkább előrevisz.